

GRUNDLAGSUTSKOTTET

Utlåtande 15/1997 rd

Regeringens proposition 88/1997 rd

Till Social- och hälsovårdsutskottet

Riksdagen remitterade den 26 maj 1997 proposition 88/1997 rd med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om arbetsmarknadsstöd till social- och hälsovårdsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet skall lämna utlåtande i frågan till social- och hälsovårdsutskottet.

Utskottet har hört äldre regeringssekreteraren Hannu Hakkola vid social- och hälsovårdsministeriet, överinspektören Pasi Järvinen vid arbetsministeriet, professorn Antero Jyränki, juris doktorn Liisa Nieminen och professorn Kaarlo Tuori.

Grundlagsutskottet har behandlat ärendet från statsförfattningsrättslig synpunkt och anförd värdsamt följande.

Propositionen

Regeringen föreslår en precisering av arbetslösas rätt att vägra ta emot ett arbete utan att förlora sin rätt till dagpenning i situationer, där de erbjuds arbete eller utbildning utomlands eller om de frånsäger sig arbetet med hänvisning till studier. Bestämmelserna om att arbetssökande skall stå till arbetsmarknadens förfogande föreslås också bli preciserade, vilket innebär att arbetssökande har möjlighet att företa kortvariga, tillfälliga utlandsresor utan att förlora sin rätt till dagpenning, förutsatt att de är anträffbara utan dröjsmål och kan ta emot ett anvisat arbete.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 1997.

Enligt motiveringen till lagstiftningsordningen innehåller lagförslagen inte ett sådant väsentligt ingrepp i den grundläggande utkomsten vid arbetslöshet som tryggas i 15 a § 2 mom. regeringsformen att de bör behandlas i kvalificerad lagstiftningsordning.

Utskottets ställningstaganden

Betydelsefulla bestämmelser med hänsyn till den nu föreliggande propositionen är 7 §, 12 § och 15 a § 2 mom. regeringsformen. Vad beträffar 12 § regeringsformen om egendomsskydd konstaterar utskottet att de föreslagna bestämmelserna inte har retroaktiva verkningar som skulle inverka på behandlingsordningen för lagsförslagen.

Grunddagpenningen enligt arbetslöshetskyddet i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och motsvarande del av förtjänstgarantin samt arbetsmarknadsstödet, som till storleken svarar mot grunddagpenningen, är sociala trygghetsförmåner som är knutna till 15 a § 2 mom. regeringsformen (GrUU 34/1996 rd). Betydelsefulla från statsförfattningsrättslig synpunkt är de förslag i propositionen som gäller skyldigheten att stå till arbetsmarknadens förfogande, arbete utomlands och utbildning där.

En helt generell fråga som är problematisk ur statsförfattningsrättslig synvinkel är i vilken mån det genom lag går att bestämma om villkor som gäller definitionen av arbetslöshet och då främst skyldigheten att stå till arbetsmarknadens förfogande och som därmed påverkar utbetalningen av arbetslöshetsförmåner. Grundlagsutskottet ansåg i sitt betänkande (GrUB 25/1994 rd, s. 10/II) med anledning av propositionen med förslag till revidering av de grundläggande fri- och rättigheterna att 15 a § 2 mom. förpliktar lagstiftaren "att garantera var och en, som behöver grundläggande utkomstskydd, en subjektiv rätt till denna lagfästa trygghet som det allmänna skall ordna". Utskottet konstaterade att "tryggheten är förknippad med vissa sociala risksituationer som räknas upp i stadgandet och de stödvillkor som det stadgas om i lag och dessutom behovsprövning och procedurer".

Den i revisionen av de grundläggande fri- och rättigheter förankrade utgångspunkten är därmed att närmare villkor för att få tryggheten skall ingå i en vanlig lag. Utifrån denna generella utgångspunkt anser utskottet att det inte finns något att anmärka mot förslaget ur statsförfattningsrättslig synvinkel.

Enligt föreslagna 5 § 2 mom. lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses en person under vissa förutsättningar stå till arbetsmarknadens förfogande under en tillfällig och kort utlandsresa. Den föreslagna bestämmelsen harmonierar betydligt bättre än den nuvarande regleringen med 7 § 2 mom. regeringsformen om rätten att lämna landet.

Utgående från den statsförfattningsrättsliga likställhetsprincipen är det skäl att observera att bestämmelsen har givits en allmängiltig formulering som inte särbehandlar någon grupp av arbetslösa. I motiveringen till propositionen sägs dock att tiderna för att besätta arbetsplatser varierar från bransch till bransch och hänvisas till de praktiska konsekvenserna av detta. Utskottet betonar därför vikten och betydelsen av likställhetsprincipen även när denna bestämmelse tillämpas. Tillämpningspraxis bör utformas så att inga arbetslösa, oavsett bransch, i praktiken förvägras utlandsresor av nämnt slag.

Andra paragrafer som är av betydelse med tanke på 7 § regeringsformen är föreslagna 7 och 8 § lagen om utkomstskydd för arbetslösa om skyldighet att ta emot arbete eller delta i utbildning utomlands. Regleringens betydelse bygger på artikel 69 i EG-förordningen 1408/71 och begränsar sig till fall där någon frivilligt åkt till ett

EU- eller EES-land för att söka arbete. Tidsmässigt omfattar regleringen den period på högst tre månader under vilken den berörde får arbetslöshetsdagpenning. Bestämmelserna är så vagt formulerade att skyldigheten att ta emot arbete eller delta i utbildning också gäller i andra stater än de ovan avsedda i situationer av denna typ. Bestämmelserna bör därför preciseras, exempelvis 7 § på följande sätt: Det som stadgas i 6 mom. tillämpas inte på en person *i en annan stat där han för denna tid söker arbete, om han för denna tid får arbetslöshetsdagpenning med stöd av ett för Finland bindande internationellt avtal.*

Utskottet har också fäst sig vid den bestämmelse i föreslagna 5 § 2 mom. lagen om utkomstskydd för arbetslösa som anger att en person inte står till arbetsmarknadens förfogande, om han har lämnat arbetet eller utbildningen på grundval av begränsningar som han själv uppställer. Utskottet finner det viktigt att på motiveringsnivå i samband med ändringen av detta moment förtydliga att denna självförfällade omständighet upphör att ha någon som helst betydelse så snart personen i fråga i enlighet med 4 § 1 mom. lagen om utkomstskydd för arbetslösa anmäler sig som arbetsökande och klargör att begränsningen inte längre finns.

Med stöd av det ovan sagda anför grundlagsutskottet vördsamt

att lagförslagen kan behandlas i den ordning som bestäms i 66 § riksdagsordningen.

Helsingfors den 4 juni 1997

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Ville Itälä /saml, vice ordföranden Johannes Koskinen /sd, medlemmarna Esko Helle /vänst, Gunnar Jansson /sv, Ulla Juurola /sd, Anneli Jäätteenmäki /cent, Marjut Kaarilahti /saml, Juha Korkeaoja /cent, Heikki Koskinen

/saml, Jorma Kukkonen /sd, Osmo Kurola /saml, Johannes Leppänen /cent, Paavo Nikula /gröna, Riitta Prusti /sd, Veijo Puhjo /vgr och Maija-Liisa Veteläinen /cent samt suppleanten Jouko Jääskeläinen /fkf.